

منظر فرهنگی اورامانات تخت

تاملی بر نقش طبیعت در شکل‌گیری و پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی غرب ایران

حمیده ابرقویی فرد*، پریچهر صابونچی، سینا ناصری، پوریا محمدی نصرآبادی

۱- کارشناس ارشد معماری منظر دانشگاه تهران، آدرس رایانامه (hamide.abarghouyi@gmail.com)

۲- کارشناس ارشد معماری منظر دانشگاه تهران، آدرس رایانامه (parichehr.saboonchi90@gmail.com)

۳- کارشناس ارشد معماری منظر دانشگاه تهران، آدرس رایانامه (Sina.naseri.archi@gmail.com)

۴- کارشناس ارشد معماری دانشگاه صنعتی شاهرود، آدرس رایانامه (nasr.p@hotmail.com)

چکیده:

روستاها به عنوان ساده‌ترین و قدیمی‌ترین سکونت‌گاه‌های بشری، همواره رابطه‌ای معنادار با طبیعت پیرامونی خود داشته‌اند. این رابطه در بسیاری موارد نظیر سکونت‌گاه‌های روستایی غرب ایران، در ابتدا در قالب پرستش‌گاه‌های آیینی در ارتباط با عناصر طبیعی مقدس نظیر کوه شکل گرفته و به مرور زمان در اثر هماهنگی بخش انسان‌ساخت و کالبدی روستا با بستر طبیعی‌اش یعنی کوه کیفیت خاصی از محیط با شناسه‌ها و قابلیت‌های کالبدی را ایجاد کرده است که به عنوان مناظر بومی منحصر بفرد شناخته شده‌اند. برهم نهی این دو رویکرد ذهنی (منظر آیینی) و عینی (منظر بومی)، موجب شکل‌گیری رابطه‌ای معنادار میان انسان و طبیعت پیرامونی شده است که به دلیل این تعامل ذهنی و سازگاری کالبدی می‌توانند در زمره مناظر فرهنگی نیز شمرده شوند. در چنین دیدگاهی، روستا به عنوان صحنه بروز رویدادها و آیین‌های کهن مرتبط با طبیعت و هم‌چنین محل بازآفرینی جهان در قالب سکونت‌گاهی بومی، پایداری در طول زمان را درلوی مفهوم یکپارچه منظر فرهنگی در خود به همراه دارد.

روستای اورامانات تخت به عنوان یکی از قدیمی‌ترین سکونت‌گاه‌های روستایی ایران، پایداری خود را در طول تاریخ وامدار رابطه‌ای دوسویه میان انسان و طبیعت در قالب منظر آیینی و منظر بومی می‌باشد که در کلیت مفهوم تعاملی منظر فرهنگی همواره یکدیگر را تقویت کرده و در طول زمان ثبات خود را حفظ کرده‌اند.

این نوشتار با تکیه بر مفاهیم مناظر آیینی، بومی و فرهنگی در پی آن است که تأثیر بستر طبیعی و باورهای آیینی مرتبط با طبیعت را در شکل‌گیری و پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی غرب ایران و به طور خاص روستای اورامانات تخت بررسی کرده و به بازشناسی لایه‌های متعدد مؤثر در پایداری و شکل‌گیری منظر فرهنگی این روستاها و لزوم حفاظت از آنها به عنوان میراث جهانی بشر بپردازد.

واژه‌های کلیدی: منظر آیینی، منظر بومی، منظر فرهنگی، روستا، عناصر طبیعی

مقدمه:

سکونت‌گاه‌های روستایی غرب ایران از جمله اولین تمدن‌های انسانی ایران محسوب می‌شوند. اورامانات مجموعه روستاهای باستانی در غرب ایران است که امروزه بنابر مرزهای سیاسی و جغرافیایی از یکدیگر جدا گشته‌اند، اما در قالب کلیتی واحد و همانند در نظر ساکنین، شناخته می‌شوند. روستای اورامانات تخت دروازه ورودی به منطقه اورامانات محسوب می‌شود، بنابر